

Historiografický náčrt vývoja municipálnych financií vo vybraných historických obdobiach.

Historical sketch of the development of municipal finances in selected historical periods.

Peter BALÁŽI

Abstrakt

Cieľom príspevku je podať historiografický náčrt vývoja miestnych financií vo vybraných historických obdobiach. Feudálna spoločensko - ekonomická formácia trvala najdlhšie, preto jej v článku venujeme najväčšiu pozornosť. Ako vzorové príklady rozpočtových príjmov sme si vybrali historické mesto Kremnica a obce v Spišskom regióne.

Kľúčové slová : feudalizmus, rozpočet, miestny rozpočet, príjmy, výdavky

Abstract

The aim of the paper is to give a historiographic sketch of the development of local finances in selected historical periods. Feudal socio-economic formation lasted the longest, so we pay attention to it in the article. As exemplary examples of budget revenues, we chose the historic town of Kremnica and the villages in the Spiš region.

Keywords : feudalism, budget, local budget, revenue, expenditures

JEL Classification N90 N91 A10

Úvod

Vývoj ľudskej spoločnosti sa spája s procesom zospoločňoňovania. V tomto procese sa ľudia pri sledovaní svojich záujmov združujú v rôznych formách, ako sú spolky, spoločnosti, družstvá a pod. Takými to zväzkami ľudí sú tiež rodina, obec, mesto, štát.¹ V prípade verejných územných zväzkov je určujúcim činiteľom od ktorého sa odvíja ich hospodárenie rozsah úloh a právomocí, ktoré tieto územné zväzky plnia.

Medzi najstaršie miestne územné zväzky na území Slovenska možno považovať keltské oppidá², ktoré zakladali Kelti. Ich spoločnosť bola už v čase príchodu do strednej

---

¹ LIPTÁK, J., *Rozpočty samosprávnych zväzkov (Miestne rozpočty)*, 1993, Bratislava, Ekonomická univerzita v Bratislave, 1993, s. 7, ISBN 80-225-0475-0.

² Oppidum – slovo latinského pôvodu, znamená mesto

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivát 2018, ISSN 1336-5711, 3/2018

Európy štruktúrovaná a hierarchicky usporiadaná. Opiddá predstavovali opevnené strediská obchodu, výroby, správnej a spoločenskej moci. Po príchode Slovanov na naše územie začali postupne vznikat' opevnené hradiská, z ktorých sa v priebehu 8. storočia v období Veľkej Moravy konštituovali hradné mestá predstavujúce politické, vojensko-ekonomické centrá ako aj centrá náboženského života. Toto obdobie možno považovať za začiatok vzniku miest na území Slovenska.

Hospodárenie miest a obcí v období feudalizmu

Obdobie feudalizmu v Európe trvalo v rozpätí od 5. do 18. storočia, pričom za jeho začiatok sa datuje do roku 476 kedy došlo k pádu Západorímskej ríše. V tomto období dochádza k podstatnému rozvoju samosprávneho riadenia. Feudálna spoločnosť je tvorená dvoma hlavnými vrstvami obyvateľstva. Prvá vrstva je tvorená poddanými roľníkmi, ktorí obrábali pôdu a vykonávali poľnohospodárske práce. Druhou vrstvou sú feudáli, ktorí predstavujú vládnuvu vrstvu s veľkým majetkom avšak zároveň títo boli kráľovými vazalmi. Charakteristickou črtou tohto obdobia bolo hierarchické usporiadanie spoločnosti, politickou a ekonomickou diferenciáciou a roztrieštenosťou spoločnosti.

Vládnuva vrstva feudálov sa v závislosti od veľkosti majetku delila na vyššiu šľachtu (tzv. magnátov), nižšiu šľachtu vlastnícu jednu alebo niekoľko málo obcí (zemia, rytieri). Politická moc jednotlivých vládnych vrstiev závisela od veľkosti majetku, pričom ekonomicky a politicky najsilnejšími boli najväčší vlastníci pôdy.

Roľníci, ktorí obrábali pôdu boli povinní platiť feudálom rentu. Postupne sa od nich stali politicky závislí, pretože boli vyňatí zo súdnej právomoci panovníka a podrobení súdnej moci feudálnej vrchnosti. Prispeli k tomu najmä zákazy sťahovania a obmedzovania slobody poddaných vo všeobecnosti.³ Remeslá boli spočiatku podriadené poľnohospodárskej výrobe, vzájomné vzťahy medzi subjektmi spoločnosti boli sprostredkované v naturálnej podobe (výkony, naturálie). S rozširujúcim sa peňažným hospodárstvom sa rozširujú aj peňažné vzťahy, ktoré postupne nahrádzajú naturálne vzťahy. Dochádza tiež k oddelovaniu remesiel, k zakladaniu miest a rozvoju obchodu.

Štátne financie v období feudalizmu boli determinované štruktúrou a podmienkami feudálnej spoločnosti a rozvojom peňažného hospodárstva. Jedným z hlavných zdrojov bolo

---

³ BALÁŽI, P. In. BELIČKOVÁ, K. a kol. 2010. *Rozpočtová teória, politika a prax*. Bratislava: Iura Edition, 2010. 36 s. ISBN 978-80-8078-335-8.

zdaňovanie miest pomocou rôznych foriem, ako sú akcízy, clo, dávky, rôzne príspevky (napr. na križiacke výpravy, mimoriadne udalosti na panovníckom dvore). Ďalším zdrojom boli kontribúcie, ktorými sa zdaňovali osoby (daň z hlavy), tiež ich majetok alebo ich príjmi. Príjmovým zdrojom bolo tiež postúpenie niektorých výhradných práv panovníka mestám.⁴ Okrem zdanenia miest boli ďalšími významnými príjmami panovníka príjmy z domén a regálov.

Slobodné kráľovské mestá v období feudalizmu

V priebehu 13. storočia sa územie Slovenska stáva najrozvinutejšou časťou Uhorska. V tomto období sa na Slovensku začali rozvíjať štruktúry územnej samosprávy na miestnej úrovni v podobe mestských štruktúr. Najvýznamnejšie mestá dostali privilégium slobodného kráľovského mesta, ktoré boli podriadené priamo kráľovi a zahŕňalo viaceré hospodárske, politické, súdne práva ale predovšetkým právo samosprávy, čo umožnilo mestám ešte väčší rozvoj. Špecifikom Slovenska v porovnaní s okolitými krajinami (České krajiny, Poľsko) bol spôsob voľby vedenia mesta. Slobodní občania si zvolili cedenie mesta spomedzi seba, čo predstavovalo v 13. storočí pomerne pokrokový stav. V okolitých krajinách totiž zástupcov miest menoval priamo panovník.

Slobodné kráľovské mestá boli samostatnými právnymi osobami, ktoré mali vlastné mestské pečate, erby a samostatne volených reprezentantov. Udelenie práv slobodného kráľovského mesta predstavovali významnú zložku príjmov kráľovskej pokladnice, pretože mestá boli povinné za privilégiá platiť pravidelné dane. Medzi takéto práva patrili napríklad právo raziť mince, právo ťažiť určenú rudu, soľný regál, právo meča či colný regál. Uvedené privilégia resp. práva patrili medzi tzv., väčšie práva, ktoré panovník neurčoval natrvalo. Realizovanie týchto práv bolo uskutočňované prostredníctvom komôr (banská komora, soľná komora, mincová komora a ďalšie). Tzv. menšie regálne práva boli udeľované okrem miest aj šľachte a medzi tieto práva patrili napríklad právo variť pivo, právo mlyna, právo usporadúvania trhov, právo prevozu cez rieku právo výberu mýta a podobne.

Najstaršie mestské privilégia získali niektoré mestá ešte pred tatárskym vpádom roku 1241. Prvým mestom na území dnešného Slovenska, ktoré dostalo výsady slobodného kráľovského mesta bola Trnava. Udelil jej ich v roku 1238 uhorský kráľ Belo IV. Udelením privilégií sa postupne pôvodné poľnohospodárske centrum na križovatke obchodných ciest

---

⁴ LIPTÁK, J., Rozpočty samosprávnych zväzkov (Miestne rozpočty), 1993, Bratislava, Ekonomická univerzita v Bratislave, 1993, s. 69, ISBN 80-225-0475-0.

začalo postupne rozvíjať a meniť na centrum obchodu, výroby a remesiel. V priebehu 13. storočia boli mestské privilégia udelené aj ďalším mestám na území Slovenska. V tomto období mestá začali používať aj prvé mestské erby, ktorými sa mestá snažili odlíšiť vlastné dokumenty od dokumentov iných miest. Prvým zdokladovaným erbom, ktorý sa začal v Uhorskom kráľovstve používať bol erb Banskej Štiavnice, ktorého vyobrazenie na mestskej pečati pochádza z roku 1275.

V roku 1271 vzniklo **Spoločenstvo spišských Sasov** (*Communitas Saxonum de Scepus*) ako najstarší mestský zväz na území dnešného Slovenska. Toto spoločenstvo združujúce 43 spišských miest tvorilo na základe rozhodnutia panovníka zvláštnu provinciu a na jeho čele stál osobitný provinčný župan (*comes vel iudex provinciae*), ktorého sídlom bola Levoča. Mestá združené v tomto zväze mali podobné práva ako vtedajšie kráľovské mestá ako napríklad právo voliť vlastného farára, sudcu, mali právo voľne využívať rieky i lesy, ktoré im prináležali za účelom rybolovu resp. lovu. Ich povinnosťou na druhej strane bolo privítať a hostiť panovníka a jeho vyslancov v prípade, ak tieto mestá navštívili.⁵

Postavenie miest z hľadiska uhorských krajinských zákonov bolo až do začiatku 15. storočia rovnaké a záviselo predovšetkým od toho, či jeho vlastníkom bol panovník alebo nejaký iný feudál. Najvýznamnejšie mestá dostali od svojho vlastníka privilégia (regály, regálne práva), vďaka ktorým sa mohli v porovnaní s inými mestami rozvíjať podstatne rýchlejšie. Najvýhodnejšie postavenie mali slobodné kráľovské mestá.

Regálne práva predstavovali dôležitú zložku príjmov kráľovskej pokladnice, pretože mestá boli za ne povinné uhrádzať povinné dane. Tieto práva sa delili na **väčšie regálne práva** a **menšie regálne práva**. Udelenie *väčších regálnych práv* nebolo trvalé, vykonávalo sa spravidla prostredníctvom rôznych komôr (banská komora, soľná komora, mincová komora a ďalšie), a patrilo medzi ne napríklad právo raziť mince, právo ťažiť určenú rudu, právo meča, soľný regál, colný regál a pod. *Menšie regálne práva* mohli byť udelené nielen mestám ale aj šľachte. K týmto právam patrili napríklad právo pivovaru, právo mlyna, právo usporadúvania trhov, právo prevozu cez rieku právo mýta a ďalšie.

Od roku 1405 dostali slobodné kráľovské mestá od kráľa Žigmunda Luxemburského právo aktívne sa zúčastňovať na uhorskom sneme s možnosťou hlasovať čím sa v podstate

---

⁵ KLIMOVSÝ, D.: *Rozvoj sídelných a samosprávnych štruktúr na Slovensku do roku 1939*. str. 1. Dostupné na internete: <<http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6601914>>.

stali štvrtým stavom v Uhorsku. V roku 1432 boli zástupcovia miest prítomný aj na riadnom stavovskom sneme, pričom od roku 1445 sa na ňom zúčastňovali pravidelne.

Stavovskú príslušnosť uhorských miest uzákonil **zákonný článok uhorského snemu č. 5/1514**, ktorý tiež vymenoval príslušné kategórie miest. Od tohto roku došlo k oficiálnemu rozdeleniu miest na *slobodné kráľovské mestá – civitas*, ktoré sa týmto stali štvrtým stavom Uhorska, a na *privilegované oppidá a mestečká*, ktoré sa veľkosťou neodlišovali od dedín, mali však pridelené isté privilégia. Mestá síce získali svoje privilégia od panovníkov už predtým, ich označenie ako slobodné kráľovské mestá je však formálne správne až po roku **1514**. Mestský charakter malo na Slovensku približne 110 sídel. Slobodné kráľovské mestá boli však väčšinou jedinými, ktoré mohli byť obohnané mestskými hradbami.⁶

Základom mestskej správy boli menované alebo volené orgány mestskej správy, ktorú spravidla tvorila **mestská obec** prípadne **mestská rada** pozostávajúca z **richtára** a **prísazných**. Kompetencie týchto orgánov sa vzťahovali na celé územie patriace mestu a na všetkých obyvateľov žijúcich na tomto území s určitými výnimkami pre šľachticov a cirkevné osoby.

Osobitným typom mestských sídlisk boli banské mestá, ktoré boli zdrojom významných príjmov kráľa. Banské mestá mali všetky atribúty klasických miest, ale koncentrovala sa v nich silná skupina finančne bohatých ľudí nakoľko podnikanie v baníctve vyžadovalo obrovský kapitál. *Slobodné banské mestá* boli stredovekými mestami, ktoré dostali od kráľa isté privilégia, na základe ktorých mohli rozvíjať banskú činnosť. Na území Slovenska sa využívalo takzvané banské mestské právo. Najstarším banským právom na území Slovenska bolo banskoštiavnické právo, ktoré využívali aj Banská Bystrica a Pukanec. Z banských miest, predovšetkým Banskej Štiavnice ako najstaršieho banského mesta, sa ako z prvého typu miest vynára inštitúcia zriadeného magistrátu. Koncom 14. a začiatkom 15. storočia bolo vo väčšine miest toto právo nahradené jihlavským právom, no napríklad Kremnica prevzala svoje banské právo z Kutnej Hory podľa privilégia udeleného Karolom Róbertom z Anjou z roku 1328. Slobodné banské mestá využívali tiež napríklad právo na slobodné užívanie komplexu lesov a pôd či právo na ťažbu kovov.⁷

---

⁶ Výročná správa Mincovne Kremnica za rok 2013. 8 s. Dostupné na internete: <http://www.mint.sk/lang/annual_report_2013_sk_en.pdf>.

⁷ TAMŽE s. 10

Na území Slovenska bolo 7 miest s titulom slobodné banské mesto, a to Banský Štiavica, Banská Bystrica, Banská Belá, Kremnica, Nová Baňa, Pukanec a Ľubietová. Hlavným banským mestom v stredoveku bola Kremnica, neskôr vedúcu úlohu v tejto oblasti prevzal *hlavný komorsko-grófsky úrad v Banskej Štiavnici*.

K výraznejšej zmene právnej kategorizácie miest došlo až v druhej polovici 19. storočia kedy v roku 1876 *Zákonom č. 20/1876 o municipiách* sa 28 zo 47 uhorských slobodných kráľovských miest stalo mestami so zriadeným magistrátom. Slobodnými kráľovskými mestami zostali iba Banská Štiavica, Košice, Komárno a Bratislava. Slobodné kráľovské mestá boli formálne zrušené *Zákonným článkom XXI/1886* a boli zaradené medzi **municipálne mestá** (mestá nezávislé od župnej správy), ktoré boli rovnocennými so župami. Na čele týchto miest stáli *župani* a najdôležitejším kolektívnym orgánom boli *municipálne výbory*. Mestské municipiá zriaďovali *mestské rady*, ktorých členmi boli policajní kapitáni, radní, hlavní notári a hlavní právni zástupcovia. Titul Slobodného kráľovského mesta sa ako čestný titul používal do rozpadu Rakúsko-Uhorska v roku 1918.

Hospodárenie mesta Kremnica v období feudalizmu

Kremnica získala status slobodného kráľovského mesta 17. Novembra 1328 kedy uhorský kráľ Róbert z Anjou udelil privilégium pre všetkých hostí, ktorí sa usadili alebo sa v budúcnosti usadia na území Kremnice. Mestské privilégium okrem iného určovalo hospodársku základňu a práva komunity a priznávalo právo samostatnej voľby richtára a prisazných.

V stredovekých mestách a obciach Slovenska bolo zvykom platiť okrem mestských daní aj cirkevný desiatok. Práve vďaka cirkevnému desiatku existuje nepriamy dôkaz, že na území mesta Kremnica sa ešte pred jeho založením nachádzala farnosť. Z registra pápežských desiatkov z roku 1332 sa dozvedáme, že farár Mikuláš z Kremnice, pod prisahou vypovedal, že ročný príjem jeho farnosti je odhadom 20 hrivien, a preto platí dve hrivny tohto desiatku. Podľa tejto výpovede je zrejmé, že príjmy spomínanej časti krajiny boli pomerne vysoké a v prepočte vychádzali na 1120 grošov, čo bol takmer dvojnásobok susediacich farností.⁸

Panovník určoval sumárne daň mesta a bolo starost'ou mestskej rady na čele s richtárom, aby daň rozdelila medzi čo najväčší počet mešťanov. Obraz o hospodárení mesta

---

⁸ LAMOŠ, T., Vznik a počiatky banského a mincového mesta Kremnice, Nitra, 1969, Stredoslovenské vydavateľstvo, s. 56

v stredoveku možno získať zo zachovaných účtovných kníh a daňových súpisov mestskej správy z rokov 1423 – 1424 a z roku 1442.

Účtovanie mestských príjmov a výdavkov z rokov 1423 – 1424 viedol mestský notár Peter. Účtovné záznamy tej doby nevypočítavali len príjmy a výdavky, ale robilo sa aj konečné vyúčtovanie, ktoré prezrádza akým spôsobom bolo nakladané s mestskými peniazmi. Pri účtovaní boli použité dve meny: komorská mena a zlaté florény. Jedným takýmto exemplárom príjmov a výdavkov mesta disponoval richtár, druhý bol zverený prísaznému (člen mestskej rady). Vyúčtovanie sa zostavovalo v latinskom a nemeckom jazyku. Pri zmene mestských richtárov dochádzalo k uzatváraniu kníh príjmov a výdavkov, čo znamená, že sa nesumarizovali na konci roka, ale ho prestupovali. Mesto Kremnica bolo v období stredoveku odkázané na dovoz obilia, dobytku, soli, vína, súkna ako aj olova, ktoré bolo artiklom potrebným pre ťažiarov a minciarov a ktoré bolo dovážané predovšetkým z Poľska.⁹ Prehľad príjmov a výdavkov mesta je uvedený v tabuľke č. 2.

Tabuľka č. 1: Príjmy a výdavky mesta Kremnica z rokov 1423 – 1424

Zdroj daňového príjmu mesta	Suma
Kolekta svätajurská	520 zlatých florénov
Daň zisku komory- svätomichalská	672 zlatých florénov
Ďalšia mestská daň(umbgeld)	1267, 88 zlatých florénov
Dlžoba mešťana H.Opicza za kolektu	45 zlatých florénov
Daň z mestského kúpeľa	42 zlatých florénov
Daň za kráľovské víno	832 zlatých florénov
Spolu	2547, 88 zlatých florénov

Zdroj: spracované podľa LAMOŠ, T., Vznik a počiatky banského a mincového mesta Kremnice, Nitra, 1969, Stredoslovenské vydavateľstvo, s.116

Ako vyplýva z tabuľky, hlavným zdrojom príjmov Kremnice boli mestské dane. Najvyššiu príjmovú položku reprezentuje umgeld, v ktorej boli pravdepodobne zahrnuté aj prijaté trhové poplatky (napr. za čapovanie vína), príjmy z mestských majetkov

⁹ LAMOŠ, T., Vznik a počiatky banského a mincového mesta Kremnice, Nitra, 1969, Stredoslovenské vydavateľstvo, s.116- 117

a poddanských osád. Dobové záznamy ďalej uvádzajú, že mestská pokladnica musela vždy obsahovať 1000 zlatých florénov a jej hotovosť zaznamenával v účtoch mestský notár, ktorý zaznamenával každý florén starej alebo novej dane kremnického mešťana mestu. Pod správu notára spadali aj väčšie pohľadávky richtára a prísazných mesta, ktorí osobne vyberali mestské dane.

Výdavky podľa výkazu z rokov 1423 – 1424 predstavovali spolu 2412,84 florénu, pričom najväčšiu časť tvorili kráľovské dane, platby úradníkom, farárovi a podiel na mimoriadnych výdavkoch na výdavkoch stabilných, ktorý bol takmer dvojnásobný. Zaujímavosťou je, že medzi povinnosti kráľovských miest patrili okrem kráľovských daní aj novoročné dary panovníkovi, či poskytnutie raňajok a obeda kráľom v prípade návštevy v meste.

Po zosumarizovaní vykázaných príjmov a výdavkov spomínaného výkazu je výsledkom zostatok 134,04 florénov, čiže bilancia hospodárenia mesta je aktívna. Tento fakt súvisí so skutočnosťou, že Kremnická mestská pokladnica nebola v období Stredoveku nikdy prázdna. Práve preto si mohlo mesto dovoliť financovať banské podnikanie svojich ťažiarov.

V nasledujúcej tabuľke je uvedený daňový súpis všetkých obyvateľov Kremnice z roku 1442, avšak nie je známe, či ide o záznam dane svätajurskej alebo svätomichalskej. Obe tieto dane tvorili približne polovicu hlavnej mestskej dane.

Tabuľka č. 2: Daňové príjmy mesta Kremnica za polovicu roka 1442

Druhy daňových príjmov	Suma
Ťažiarci za 40 banských mlynov a 12 hút	162 zlatých florénov
Patriciát a mešťania vlastného mesta v hradbách	391 zlatých florénov
Obyvateľstvo v 9 predmestiach, uliciach	236 zlatých florénov
Remeselníci a tovariši	149 zlatých florénov
Daň z 11 poddanských dedín mesta	250 zlatých florénov
Spolu	1188 zlatých florénov

Zdroj: LAMOŠ, T., Vznik a počiatky banského a mincového mesta Kremnice, Nitra, 1969, Stredoslovenské vydavateľstvo, s.123

Ako vyplýva z uvedeného prehľadu príjmov, najväčší podiel na zaplatenej dani mal kremnický patriciát, avšak aj napriek tejto skutočnosti bol tento podiel neúmerný ziskom, ktoré pochádzali hlavne z ťažiarstva, z monopolu výčapu vína ako aj z ďalších práv a privilégií. Ťažiari s patriciátom, kupcami a remeselníkmi zaplatili spolu 702 florénov, zatiaľ čo obyvatelia mesta a 11 poddanských dedín len 486. Ťažiari platili osobitne daň zo zariadenia na spracovanie rúd a osobitne ako vlastníci pozemkového majetku. Rovnako kupci a remeselnícki tovariši platili daň v rámci svojho cechu a prípadne i ako pozemkoví vlastníci domu.

V roku 1442 v Kremnici pôsobilo približne 7 veľkých a 24 drobných ťažiarov a zhruba 135 remeselníkov, väčšinou organizovaných v cechoch alebo mohlo ísť o kupcov, či výčapníkov vína. Na konci vyššie uvedeného daňového súpisu sa nachádza aj presné rozdelenie daňového zaťaženie medzi jednotlivými druhmi remesiel, ktoré je uvedené v tabuľke nižšie.

Tabuľka č. 3: Presné dane, ktoré mestská správa vyberala od jednotlivých tovarišov a kupcov podľa charakteru ich práce

Mäsiari	20 florénov	Potravinári	12 florénov
Kupci	24 florénov	Pekári a mlynári	8 florénov
Kováči	28 florénov	Krajčíri	24 florénov
Obuvníci	32 florénov	Mestský kat	1 florén

Zdroj: LAMOŠ, T., Vznik a počiatky banského a mincového mesta Kremnice, Nitra, 1969, Stredoslovenské vydavateľstvo, s. 123

Pre príjmy mesta bol dôležitý malý regál monopolu výčapu vína, ktorí poskytoval kremnickému patricijovi stálu možnosť mať v obehu časť svojho obchodného kapitálu takmer bez rizika. Mešťania bohatli pri kúpe, dovoze a výčape vína v tzv. *mázhausoch*, na prízemíach meštianskych domov. Za každú vínnu pivnicu odovzdávali majitelia meštianskych domov daň 4 florény a daň 2 zlatky za súd vína, pričom sudov bolo v meste dokopy 111. V roku 1442 sa daň z vína zvýšila na 4 florény a počet pivníc sa zvýšil na 18, čo predstavovalo príjem 72 florénov do mestského rozpočtu.¹⁰

¹⁰ LAMOŠ, T., Vznik a počiatky banského a mincového mesta Kremnice, Nitra, 1969, Stredoslovenské vydavateľstvo, s.113-114, 122-123.

Špecifickou časťou príjmov Kremnice tvorili poplatky, ktoré mesto dostávali z okolitých osád. Tieto osady museli poskytovať poddanské služby – orbu, kosbu, pomoc pri rúbaní dreva. Okrem týchto pracovných povinností museli odovzdávať mestu presne určené naturálne dávky ako vajíčka, ovos, seno a palivové drevo, ktorých príjemca bol presne určený. Takúto dávku si mohla každá obec vyrovnaj s mestom Kremnica aj finančnou formou. Okrem týchto povinností, mesto často určovalo aj peňažnú rentu.¹¹

Obce v období feudalizmu

Obce v období feudalizmu mali v porovnaní s mestami resp. slobodnými kráľovskými mestami oveľa horšie postavenie nakoľko boli súčasťou panstiev, ktoré boli majetkom šľachticov. Obyvateľmi obcí boli zväčša roľníci, ktorí sa venovali obrábaniu pôdy a poľnohospodárstvu. Vlastníkovi obce museli roľníci odvádzať rentu ako prenájom pôdy. Táto renta mala prevažne naturálny charakter. Obce boli politicky podriadené svojim majiteľom (feudálom), ktorí mali aj súdnu moc a boli vyňaté z právomocí panovníka.

Okrem tzv. **poddanských dedín** sa na území Slovenska vyskytovali aj tzv. **kuriálne dediny**, ktorých obyvateľstvo bolo tvorené príslušníkmi šľachty. V rámci správy obce sa využívalo zvykové právo realizované prostredníctvom organizovania spoločných zhromaždení obyvateľov dedín. Na čele zhromaždenia stál **vesník** volený obyvateľmi dediny, častejšie však bol menovaný príslušným šľachticom. Hlavnou úlohou vesníka bolo okrem predsedania zasadnutia obecného zhromaždenia, obecnej rady a súdu aj výber daní. Pri výkone jeho funkcie mu vypomáhali aj tzv. **prisažní**.

Kuriálne dediny obývali predovšetkým príslušníci drobnej šľachty (zemani). V prípade, že v kuriálnej dedine sídlil iba jeden rod, problémy dediny sa riešili na rodových zhromaždeniach. Ak v takýchto obciach sídlilo viacero rodov, podliehali kráľovskej a stoličnej jurisdikcii, a preto nemali vlastné orgány.

V rámci osídľovania horských oblastí obyvateľmi rumunského a rusínskeho pôvodu počas tzv. valašskej kolonizácie v druhej polovici 14. a na začiatku 15. storočia, dochádzalo k vzniku ďalšieho typu poddanských dedín, a to **dedín spravovaných valašským právom**.

---

¹¹ MAZUREK, J., *Kremnický montanista*, Banská Bystrica, 2006, TRIAN, s. 22, 80-889-4586-0.

Najdôležitejšou funkciou bola funkcia **kneza**, ktorému pri výkone súdnej moci pomáhali starší.¹²

V priebehu 40. a 50. rokov 15. storočia dochádza v Uhorsku k nepokojom, bojom o trón a vzostupu novej šľachty, ktorých príčinou bola roztrieštenosť uhorskej šľachty, ktorá sa prejavila najmä po smrti kráľa a cisára Žigmunda Luxemburského v roku 1437. Jeho nástupcom sa stal jeho zať Albrecht Habsburský, ktorý však v roku 1439 náhle zomrel. Aj napriek tomu, že jeho vdova Alžbeta očakávala dieťa, uhorský snem v roku 1440 ponúkol korunu poľskému kráľovi Vladislavovi s podmienkou, že sa s ňou ožení. Táto to však odmietla, pretože chcela trón pre svojho syna, ktorý sa medzitým narodil. Napriek tomu si časť šľachty zvolila v roku 1440 za kráľa Vladislava a to aj napriek tomu, že za kráľa bol predtým korunovaný Alžbetin syn Ladislav Pohrobok. Uhorsko malo teda súčasne dvoch panovníkov. Niektoré obce sa tak dostávali do zložitej situácie v prípade, že ich obyvatelia boli poddanými šľachtica, ktorý bol zástancom jednej strany ale boli dobité resp. obliehané vojskom druhej strany konfliktu. Obyvatelia obcí museli v čase bojov znášať rôzne ťažkosti a príkoria, museli zabezpečiť ubytovanie a zásobovanie vojska jednej alebo druhej strany, prevoz munície, zásob a podobne.

Obce tiež museli platiť domény, kontribúcie ako aj regály v prípade, že im boli tieto panovníkom udelené. Okrem toho sa v období feudalizmu vyberal aj cirkevný desiatok. Príkladom je cirkevný desiatok z roku 1518, ktorý sa vyberal na Spiši a mal slúžiť na stavbu a opravu protitureckých pevností. Zo súpisu sa možno napríklad dozvedieť, že napríklad obec Kluknava, ktorá bola v tomto období samostatnou farnosťou zaplatila desiatok 3zl. 17. den., farnosť Richnava 3 zl. 24 den.¹³

Koniec stredoveku a začiatok novoveku bol v Uhorsku spojený s porážkou uhorského vojska tureckou armádou v bitke pri Moháči v roku 1526, pri ktorej zahynul aj uhorský kráľ Ľudovít II. Jagelovský a veľký počet členov významných šľachtických rodov a duchovenstva. O trón začali súperiť Ján Zápoľský, vtedy najbohatší a najvplyvnejší uhorský magnát a rakúske arciknieža Ferdinand Habsburský, brat cisára a španielskeho kráľa Karola. Obaja sa nechali svojimi stúpenkami korunovať za uhorských kráľov, čo viedlo k vypuknutiu

---

¹² KLIMOVSKÝ, D.: *Rozvoj sídelných a samosprávnych štruktúr na Slovensku do roku 1939*. str. 1. Dostupné na internete: <<http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6601914>>.

¹³ WAGNER, C.: *Analecta Scepusii sacri et profani, Pars II*. Viennae 1774, s. 195. Prevzané z: CHALUPECKÝ, I. a kol.: *Dejiny Kluknavy*. Kluknava: 2014, ADIN s.r.o., 2014, 44 s. ISBN 978-80-89540-53-2.

občianskej vojny v roku 1527. Boje o kráľovský trón sa skončili v roku 1538 podpísaním mieru vo Veľkom Varadíne.

Nepokojný začiatok novoveku bol tiež sprevádzaný **reformáciou**. Lutherove myšlienky, ktoré mali pôvodne za cieľ obrodu katolíckej cirkvi, si nachádzali svojich prívržencov aj v Uhorsku, hlavne v mestách s nemecky hovoriacim obyvateľstvom. Predstavitelia katolíckej cirkvi ako aj samotný cisár a uhorský kráľ Rudolf II. sa na rozmach protestantizmu dívali s nevôľou, nakoľko nešlo len o zmeny v náboženskej oblasti, ale protestantom sa do rúk dostávali aj kostoly školy a ďalšie majetky patriace cirkvi. Preto začiatkom 17. storočia začali podnikat' počiatočné vážne kroky na zvrátenie nepriaznivého vývoja, medzi ktoré patrili obnova zákonov proti luteránstvu, vyšetrovanie sprisahania proti cisárovi a konfiškovanie majetkov protestanskej šľachty. Tieto kroky mali za následok nárast napätia, čo vyústilo do stavovských povstaní. Ako prvý sa k tomuto kroku odhodlal sedmohradský magnát Štefan Bočkaj, ktorý v roku 1604 začal proti Habsburgovcom ozbrojené povstanie. V rozpätí rokov 1604 až 1711 došlo na území Uhorska k nasledujúcim stavovským povstaniam:

- 1. Povstanie Štefana Bočkaja (1604 – 1606),**
- 2. Povstanie Juraja I. Rákociho (1644 – 1645),**
- 3. Kurucký odboj a povstanie Imricha Tököliho (1672 – 1688),**
- 4. Povstanie Františka II. Rákociho (1703 – 1711).**

O živote obyvateľstva obcí v 16. – 18. Storočí sa možno dozvedieť najviac z kongregačných, daňových a účtovných písomností stolíc. **Stolice** predstavovali stavovské inštitúcie šľachty, ktoré zabezpečovali administratívu a daňovú a súdnu správu. Sprostredkovávali kontakt poddaných s erárom ohľadne rozvrhu štátnych daní, vojenských kontribúcií, verejných prác a riešili prípadné nezhody medzi poddanými a ich zemepánmi. Bezprostrednou vrchnosťou poddaných však bo zemepán a správa jeho panstva. Tí určovali poddaným povinné feudálne dávky v troch formách: peňažnej, naturálnej a robotách. Od 16. storočia už aj písomne zachytávali v urbároch, ktoré sa stávajú taktiež dôležitými prameňmi pre skúmanie života poddaných a ich vzťahov k zemepanskej vrchnosti.

Jeden takýto urbár nechali spísať v roku 1636 Thurzovci na Richnavskom panstve, do ktorého patrili obce Kluknava, Richnava, Hrišovce, Žakarovce a Folkmár.¹⁴ Z tohto Urbáru sa dozvedáme, že napríklad v Kluknave vtedy na zemepánskej pôde hospodáril 24 sedliakov a 1 libertín.

Poddaní majúci v držbe pôdu odvádzali zemepánovi daň v troch termínoch. V *nedel'u Laetare*, t.j. 4. Pôstnu *nedel'u* po 2,20 zlatých. Vínný poplatok platili dvakrát v roku po 7 zlatých a to *na sv. Juraja* a *sv. Martina*. Sedliaci gazdujúci na celej usadlosti odovzdávali ročne 4 merice ovsu a mericu jačmeňa. Tí, ktorí chovali ovce a kozy, musel z nich zemepánovi odovzdať každú desiatu. Namiesto odovzdania jedného býčka zaplatili ročne 1,50 zlatého a za veľkonočného baránka dávali pastierovi 2 prasiatka. Namiesto dodania stanoveného počtu husí platili 2,20 zlatých, za kohútov 5,80 zlatých a namiesto vajec 1 zlatý. V obci Kluknava sa nachádzali už dva mlyny na Hornáde. Mlynár dolného mlyna bol povinný zaplatiť ročne 75 meríc žita a 3 merice pšenice. Okrem toho mal povinnosť dodať pre pána 3 vykrmené prasatá. Mlynár z horného mlyna platil ročne 90 meríc žita a 3 merice pšenice a vykrmil 5 prasiat. Miestny hámor (malleus) mal v držbe libertín Henrich a ročne z neho zemepánovi odvádzal deputát 20 centnárov železa. Pri hornom mlyne stála tiež obecná píla, z ktorej odvádzali poplatok 1,50 zlatého a boli povinná pre potreby kaštieľa dodať všetky potrebné laty. Poddaní mali tiež povinnosť čapovať pánovi pivo z pivovaru.¹⁵

Obdobie stavovských povstaní predstavovalo pre mestá a obce veľmi zložitú obdobie. Obyvatelia v tomto období trpeli morovou epidémiou a v priebehu bojov dochádzalo často krát k vypleneniu obcí kuruckými vojskami alebo cisárskym vojskom. V januári 1685 Spišská stolica zisťovala škody, ktoré obyvateľom Spiša spôsobili povstalecké vojská i cisárska armáda v uplynulom roku. Zástupcovia Kluknavy pod prísahou vypovedali, že v marci minulého roka im tatárske oddiely zabrali 2 kone v hodnote 25 zlatých, 12 volov za 150 zlatých, 33 kráv za 264 zlatých a 2000 meríc obilia. Škody na kostole, domoch, pivniciach a oblečení odhadli na 200 zlatých. Ďalšie 300-členné kurucké vojsko im skonfiškovalo 2 kone, 8 volov, 22 kráv a spôsobili im aj ďalšie škody, takže celková škoda dosiahla sumu 400 zlatých. Okrem toho veliteľ Matej Poradczky s pešiakmi zrekvíroval 16 oviec za 16 zlatých, obral jedného človeka o 5 zlatých a jednu vdovu pripravil po mučení

¹⁴ Jeden exemplár urbára a zachoval v MOL, Urbaria et conscriptiones, Fasc. 49, č. 21, druhý v Archíve Rímskokatolíckej cirkvi, Biskupstvo Spišské Podhradie, Hodnoverné miesto Spišská Kapitula, Scr. III, Fasc. 1, N. 10; Preznané z: SUCHÝ, Michal. Vývoj majetkovej diferenciácie levočského obyvateľstva od polovice 16. do konca 17. storočia. In: Historický časopis, 1969, roč. 17, č. 1, s. 133.

¹⁵ CHALUPECKÝ, I. a kol.: *Dejiny Kluknavy*. Kluknava: 2014, ADIN s.r.o., 2014, 58-59 s. ISBN 978-80-89540-53-2.

o celý majetok v hodnote 2000 zlatých. Zabrali tiež dobytok v hodnote 120 zlatých. Veliteľ Mokray s pešiakmi Adama Berhotyho odvliekli z dediny 16 volov v hodnote 100 zlatých a 42 kráv v hodnote 420 zlatých. Podo povstalecké oddiely Podraczkého a Martina Olassyho ešte zabrali 3 kone, 20 volov, 14 kráv, odev i peniaze v hotovosti, takže celková suma škôd predstavovala 517 zlatých. Raz v noci do dediny prišiel sám Tököli a zdržal sa tu aj na druhý deň. Obci i kostolu vtedy spôsobili nevyčísliteľné škody (*innumerata facta sunt damna*). Len na obilí to predstavovalo 60 kôp žita a 300 snopov jačmeňa a ovsu. Jednému človeku zabili ešte dvoch volov. Pokiaľ ide o samotné cisárske vojsko, nespôsobilo im vtedy žiadne škody. Ale keď sa vracalo vojsko generála Schulcza od Spišskej Novej Vsi, chorvátske oddiely vpadli do dediny a zabrali 2 kone, 2 voly, oblečenia a peniaze v hotovosti, čo znamenalo škody 155 zlatých. V tom čase tiež v noci do obce došli aj poľské oddiely, ktoré odvliekli 4 voly a na obilí spôsobili ujmu obyvateľom v hodnote 30 zlatých. Navyše miestnemu farárovi zabrali majetok v hodnote 540 zlatých.¹⁶

Na základe diktálneho súpisu zostaveného v rokoch 1707 až 1708 je možné dozvedieť sa komplexnejšie údaje o sociálnej skladbe obyvateľstva Kluknavy a ich majetku. V tom čase mala obec dvoch zemepánov generála Michala Csákyho a Františka Berhotyho. Ich hnutelný majetok sústredený do majerov v obci bol ocenený takmer rovnako, u Csákyho 67 ¼ diky a u Berhotyho 68 ¼ diky¹⁷.

Záver

V rámci sústavy verejných rozpočtov predstavujú rozpočty územných samosprávnych celkov označované ako decentralizované peňažné fondy, v ktorých sa sústreďujú príjmy, ktoré sú získavané jednak prostredníctvom prerozdelených procesov v rozpočtovej sústave, ako aj príjmy generované vlastnou činnosťou. Tieto príjmy sú následne využívané na financovanie verejno-prospešných statkov, ktoré sú poskytované buď verejným sektorom alebo niekedy aj prostredníctvom súkromného sektora.¹⁸

---

¹⁶ TAMŽE, 53 s.

¹⁷ „Dika“ – základná daňová jednotka v novoveku podriadená porte. Podľa nej sa odvádzala daň z hnutelného a nehnuteľného majetku. Počítali sa do nej napríklad dom s istým počtom osôb (rodičia, deti nad 16 rokov), role s určitým výsevom obilia, príjmy zemepánov z regálnych práv (výsek mäsa, výčap piva, mýto) a z dávok od poddaných, príjem z remesla, počty hospodárskych zvierat (kone, voly, kravy, ovce, prasatá, kozy) i úle včiel.

¹⁸ PROVAZNÍKOVÁ, R.: *Financování měst, obcí a regionů*. Praha: Grada Publishing, 2007, s 53, ISBN 978-80-247-2789-9.

V kontexte historického vývoja a dynamických zmien prebiehajúcich v priebehu storočí sa menilo aj priestorové usporiadanie územia Slovenska. Pre vývoj územno-správneho usporiadania na území Slovenska do roku 1989 platia nasledovné zovšeobecnenia:¹⁹

- Historický prehľad jednotlivých etáp potvrdzuje silnú koreláciu zmien územno-správneho členenia so zásadnými zmenami v danom štátnom útvare.
- V jednotlivých historických etapách možno konštatovať determinovanosť priestorovej organizácie verejnej správy prírodným prostredím Slovenska a štátnymi útvarmi, v rámci ktorých sa diali zmeny územno-správneho usporiadania.
- Zatiaľ čo v Uhorsku resp. Rakúsko-Uhorsku sa systémy územno-správnej organizácie vyznačovali vysokým stupňom stability, počas éry Československa prišlo k častému striedaniu jednotlivých, často protichodných, modelov.

Pri tvorbe nového modelu územno-správneho usporiadania sa často vychádza z niektorého z historických modelov. Z tohto dôvodu je poznanie všetkých historických etáp doterajšieho vývoja dôležité.

---

¹⁹ SLÁVIK, V.: *Reforma verejnej správy v SR (Priestorové aspekty)*. (Priestorové aspekty) [elektronický dokument]. Dostupné na internete: <<http://www.infostat.sk/vdc/pdf/slavikdoc.pdf>>.

Etapy územno-správneho členenia Slovenska

Etapa	územno-správne jednotky					
	makroregióny	počet	mezoregióny	počet	subregióny	počet
Uhorsko, Rakúsko-Uhorsko						
11.-13. st.	-	-	hradné španstá	17	hradné obvody	
13. st. - 1848	-	-	stolice	21	služnovské okresy	
1785 - 1790	dištrikty	3	stolice	21	služnovské okresy	
1850 - 1860	dištrikty	2	stolice	17	služnovské okresy	
1867 - 1922	-	-	župy	21	okresy	95
Československo, Slovenský štát						
1923 - 1928	-	-	veľžupy	6	okresy	79
1928 - 1938	krajina	1	-	-	okresy	77
1940 - 1945	-	-	veľžupy	6	okresy	60
1949 - 1960	-	-	kraje	6	okresy	90-91
1960 - 1990	Veľké kraje	3-4	-	-	okresy	33-38
Československo (1991 - 1992), Slovenská republika (1993 - súčasnosť)						
1991 - 1996	-	-	-	-	okres, územné obvody	38, 121
1996 - 2000	-	-	kraje	8	okresy	79
2001 - 2004			vyššie územné celky	8		79
2005 - 2016			vyššie územné celky	8		79

Zdroj: SLÁVIK, V.: *Reforma verejnej správy v SR (Priestorové aspekty)*. (Priestorové aspekty) [elektronický dokument]. Dostupné na internete: <<http://www.infostat.sk/vdc/pdf/slavikdoc.pdf>>. + vlastné spracovanie

Použitá literatúra

Knižné zdroje a články v časopisoch:

- BALÁŽI, Peter a kol. *Historiografia financií na území Slovenska*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s.81-85. ISBN 978-80-7552-484-3.
- CAMBEL, Samuel. *Dejiny Slovenska III: (od roku 1848 do konca 19. storočia)*. Bratislava: Veda, 1992, 1. vyd, 829 s. ISBN 80-224-0078-5.
- FOLTA, J. *Život a vedecké snahy Bernarda Bolzana*. In: Matematika Fyzika Informatika: časopis pro výuku na základních a středních školách, říjen 1981, roč. 12, č. 2, s. 85–95. ISSN 1210–1761.
- HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C.H. Beck, 2001, 2. vyd., s.503-505. ISBN 80-7179-380-9.

5. KOMPOLTOVÁ, Soňa. *Školská pedagogika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2005, s. 39-40. ISBN 80-225-1988-X.
6. LISÝ, Ján. Ekonomické myslenie na Slovensku v poslednej tretine 19.storočia a začiatkom 20. storočia. In: *Vývoj ekonomického myslenia na Slovensku: zborník z medzinárodnej konferencie 11. 1. 1996*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 1997, s. 25-40. ISBN 80-225-0855-1.
7. MELIORIS, Libor. *Vplyv a reflexia učenia Adama Smitha v prácach českých ekonómov: Bakalárska práca*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálnych vied, 2010, s 8-19.
8. MOSNÝ, Peter – HUBENÁK, Ladislav. *Dejiny štátu a práva na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2005, 362s. ISBN 80-7097-600-4.
9. PETRENKA, Ján a kol. *Financie a mena*. Bratislava: Súvaha spol. s.r.o., 1994, s. 57-58. ISBN 80-88727-07-3.
10. PODOLSKÝ, Jiří. Hrabě Buquoy a jeho úlohy. In: *Matematika, fyzika a školství: sborník z XIII. semináře o filosofických otázkách matematiky a fyziky*. Velké Meziříčí, 2008, s. 22-24. ISBN 978-80-210-4656-6.
11. UNČOVSKÝ, Ladislav. Gregorius Berzeviczy and the evolution of economic thought in Slovakia. In: *Ekonomický časopis = Journal of economics : časopis pre ekonomickú teóriu, hospodársku politiku, spoločensko-ekonomické prognózovanie*. Bratislava: Slovak Academic Press, 2000, roč. 48, č. 3, s. 369-386. ISSN 0013-3035.
12. UNČOVSKÝ, Ladislav. Kameralistika vo vývoji ekonomického myslenia u nás. In: *Ekonomický časopis = Journal of economics: časopis pre ekonomickú teóriu, hospodársku politiku, spoločensko-ekonomické prognózovanie*. Bratislava: Slovak Academic Press, 1996, roč. 44, č. 9, 705-717. ISSN 0013-3035.
13. UNČOVSKÝ, Ladislav. Michal Baluďanský, ruský ekonóm rusínskeho pôvodu zo Slovenska. In: *Ekonomický časopis = Journal of economics : časopis pre ekonomickú teóriu, hospodársku politiku, spoločensko-ekonomické prognózovanie*. Bratislava: Slovak Academic Press, 2000, roč. 48, č. 5, 676-693. ISSN 0013-3035.
14. UNČOVSKÝ, Ladislav. Niektorí ekonómovia na Slovensku pred rokom 1848. In: *Ekonomické rozhľady: vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2011, roč. 40, č. 1, s. 102-126. ISSN 0323-262x.

15. UNČOVSKÝ, Ladislav. Predstavitelia ekonomického myslenia na Slovensku v rokoch 1848-1918. In: *Ekonomické rozhľady: vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave, 2008, roč. 37, č.1, s. 88-100. ISSN 0323-262X.

Internetové zdroje:

16. Austro-Hungarian Empire. In: *wien-vienna.com* [online].[cit. 2018-02-17]. Dostupné na: <http://www.wien-vienna.com/austrohungary.php>
17. Bernard Bolzano. In: *Quark: Magazín o vede a technike* [online]. Bratislava: CVTI SR. [cit. 2018-03-12]. ISSN 1335-4000. Dostupné na: <http://www.quark.sk/bernard-bolzano/>
18. Conditions in Austria-Hungary (1870-1914). In: *RBIAustriaHungary* [online]. [cit. 2018-02-17]. Dostupné na: <http://rb1austriahungary.weebly.com/conditions-in-austria-hungary-1870-1914.html>
19. DE BRITO, André Gabriel – ŠOLCOVA, Alena. Kdo byl Bernard Bolzano In: *Bernard Bolzano: Bernard Placidus Johann Nepomuk Bolzano* [online]. Praha: Akademie věd České republiky, 2007.[cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://www.cs.cas.cz/bolzano/o-bernardu-bolzanovi>
20. FUCHS,Kamil – LISÝ, Ján. České ekonomické myšlení: Další vývoj českého ekonomického myšlení v 19.století. In: *Dějiny ekonomického myšlení: Od antického myšlení do marginalistické revoluce v ekonomii* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009.[cit. 2018-03-12]. ISSN 1802-128X. Dostupné na: <https://is.muni.cz/elportest/estud/esf/js08/dejiny/web/ch13s02.html>
21. Gregor Berzeviczy. In: *Týždeň* [online]. Bratislava: W PRESS a.s., 2010, č. 51.[cit. 2018-03-27]. ISSN 1336-653X. Dostupné na: <https://www.tyzden.sk/casopis/7888/gregor-berzeviczy/>
22. KRÁLOVÁ, Magda. Bernard Bolzano. In: *Techmania Science Center* [online]. Plzeň: Techmania Science Center, o.p.s.[cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://edu.techmania.cz/cs/encyklopedie/vedec/1069/bolzano>
23. KRÁLOVÁ, Magda. Jiří Buquoy. In: *Techmania Science Center* [online]. Plzeň: Techmania Science Center, o.p.s.[cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://edu.techmania.cz/cs/encyklopedie/vedec/1085/buquoy>
24. KROPIK, Stanislav. *Buquoy Jiří František August* [online]. 2009.[cit. 2018-03-12]. Dostupné na: <http://stanislavkropik.sweb.cz/2buquoyaugust.htm>
25. LAMBERT, Sean. The Austro-Hungarian Monarchy. In: *The Orange Files: Notes on Illiberal Democracy in Hungary* [online]. Maďarsko, 2013. [cit. 2018-02-17]. Dostupné na: <https://theorangefiles.hu/the-austro-hungarian-monarchy/>

26. LIPINSKÝ, Ján – KURUC, Emil – HANDNOGOVÁ, Paraska. Michal Baluďanský (1769-1847). In: *e-rusynFORUM* [online]. Bratislava: Združenie inteligencie rusínov Slovenska, 2015.[cit. 2018-04-03]. Dostupné na: <http://www.rusyn.sk/michal-baludansky-1769-1847/>
27. SEDLÁK, Imrich. História Matice slovenskej. In: *Matica Slovenská* [online]. Martin: Matica Slovenská. [cit. 2018-04-10]. Dostupné na: <http://matica.sk/o-matici-slovenskej/historia-matice-slovenskej/>
28. SEIDL, Vladimír. Albín Bráf. In: *Zlatý fond českého ekonomického myšlení* [online]. 2009. [cit. 2018-03-24]. Dostupné na: https://knihovna.vse.cz/zlatyfond/html/aut_braf.htm
29. SEIDL, Vladimír. František Ladislav Chleborad. In: *Zlatý fond českého ekonomického myšlení*. [online]. 2009. [cit. 2018-03-24]. Dostupné na: https://knihovna.vse.cz/zlatyfond/html/aut_chleborad.htm
30. SEIDL, Vladimír. František Ladislav Rieger. In: *Zlatý fond českého ekonomického myšlení* [online]. 2009. [cit. 2018-03-24]. Dostupné na: https://knihovna.vse.cz/zlatyfond/html/aut_rieger.htm
31. SEIDL, Vladimír. Josef Kaizl. In: *Zlatý fond českého ekonomického myšlení* [online]. 2009. [cit. 2018-03-24]. Dostupné na: https://knihovna.vse.cz/zlatyfond/html/aut_kaizl.htm
32. Škrlec Lomnički, Nikola. In: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* [online]. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2017. ISBN 978-953-268-038-6.[cit. 2018-02-25]. Dostupné na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59708>
33. THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA. František Ladislav Rieger. In: *Encyclopaedia Britannica* [online]. Chicago: Encyclopædia Britannica, Inc.[cit. 2018-03-24]. Dostupné na: <http://www.britannica.com/biography/Frantisek-Ladislav-Rieger>
34. TV MATICA. Vyrovnanie 1867. In: *Youtube* [online]. 4.1.2017.[cit. 2018-04-10]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=Dgus6TlmkzI>
35. VARCHOLA, Michal. Michal Baluďanský. In: *osobnosti.sk: najvýznamenejšie osobnosti Sloveska* [online]. Bratislava: Občianske združenie Osobnosti.sk.[cit. 2018-04-03]. ISSN 1338-2403. Dostupné na: <https://www.osobnosti.sk/osobnost/michal-baludansky-2173>
36. VIDNER, Adam. Matematik a filozof Bernard Bolzano. In: *Český rozhlas* [online]. 2013.[cit. 2018-03-12]. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/planetarium/historie/_zprava/matematik-a-filozof-bernard-bolzano--1270234

Ing. Mgr. Peter Baláži, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta, Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava 5
Email : peter.balazi@gmail.com, peter.balazi@euba.sk